

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Сьогодні пріоритетним напрямом розвитку європейського простору є глобалізація, розвиток інформаційного суспільства та науки. Європа стає єдиним багатонаціональним, багатокультурним цілим.

У межах цього процесу Україна активно встановлює дипломатичні відносини з країнами Європи, розширює простір співпраці з багатьма партнерами. Важливим кроком на шляху до євроінтеграції стало підписання Україною Болонської угоди. У контексті вимог та особливостей Болонського процесу відбуваються соціальні трансформації як у сфері наукових досліджень, так і у побудові навчальних планів у сфері вищої освіти. Для України важливо засвоїти пріоритети та переваги інших європейських націй, насамперед Німеччини, що має значні надбання у гуманітарній сфері і з якою Україна має довгі і міцні стосунки, що сягають часів Київської Русі, однак при цьому важливо не втратити свої національні особливості.

Утім існує думка, що Болонський процес може бути прикриттям для втілення прихованих намірів замінити освіту на більш нижчий рівень фахової підготовки, перетворення університетів на профучилища вищого рівня, підпорядкування вищої освіти економіці, скорочення фінансової відповідальності з боку держави за вищі навчальні заклади.

Деякі дослідники, що сприймають Болонський процес як поняття єдності європейського освітнього простору, вважають, що для України спочатку необхідно позбутися «радянської спадщини», до основних проблем якої відносять низьку оплату викладачів у вищих навчальних закладах, незначні стипендії для студентів, відсутність простору для досліджень тощо.

На сьогодні спостерігається значне підвищення інтересу до перекладацької професії, тому постало питання щодо

визначення пріоритетних завдань при підготовці перекладачів відповідно до вимог Болонського процесу. Підготовка фахівців з перекладу має максимально співвідноситися з соціальними змінами, що відбуваються.

Нині підготовка перекладачів у вищих закладах освіти України переживає період бурхливого розвитку, розширюються сфери перекладу, відбувається переоцінка ролі, завдань і способів перекладу, вивчаються перекладацькі традиції держави.

На сьогодні надзвичайно актуальною постає проблема методики навчання майбутніх перекладачів, оскільки практично відсутні дослідження у цій галузі. До здобуття Україною незалежності підготовкою перекладачів займався лише Київський університет ім. Т. Г. Шевченка, де перекладацький відділ виник 1962 року, та Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, де цей фах з'явився 1966 року. У цих університетах перекладу навчали за типом середньовічної системи «майстер — учень», де викладачі спиралися на власний досвід та поступово поліпшували свою перекладацьку та викладацьку майстерність. Ситуація значно змінилася з появою приватних вищих навчальних закладів та послабленням обмежень щодо набору студентів за фахом «Переклад». Значною проблемою стала відсутність кваліфікованих перекладознавців, зокрема теоретиків, методистів, істориків, та аналітиків з практики перекладу. Бракує професійно розроблених підручників з перекладу.

Деякі дослідники під час розгляду проблем з підготовки перекладачів у контексті Болонського процесу наголошують на таких аспектах, як формування та розвиток здібностей особистості в процесі вивчення іноземних мов, виховання професійної придатності, а також виокремлення стадій професійного становлення фахівця.

Щодо формування здібностей, зауважують, що необхідно розвивати генетично індивідуальні нахили особистості, а також створювати суспільні умови, що будуть спонукати до

професійної діяльності. Професійною придатністю називають сукупність індивідуальних властивостей особистості, що забезпечують максимальну продуктивність і високу якість продуктів праці при одночасній задоволеності трудовим процесом. Професійна придатність нерозривно пов'язана зі здатністю особистості до творчості. Велика кількість дослідників наголошують на творчому підході до перекладу і вважають лише творчий переклад професійним. Іноді можна знати всю теорію, а перекладати неправильно. А іноді щось виходить спонтанно блискуче. Часто теорія обмежує людину. Однак без оперття на теорію немає перекладу, проте вона має бути особистим переконанням майстра, який прагне постійно вдосконалювати свій переклад.

У руслі Болонського процесу необхідним є формування професійно важливих якостей особистості, до яких можуть належати: незвичайна професійна спрямованість, глибокі загальнотеоретичні знання, навички й уміння, адекватний рівень розвинутої професійно важливих психічних процесів, емоційна здатність. Професійна придатність фахівців з іноземних мов – це здатність успішно засвоювати комплекс знань, навичок і умінь, творчо виконувати посадові функції, виявляючи при цьому самостійність, отримуючи почуття морального задоволення від результату і процесу.

У контексті впровадження кредитно-модульної системи навчання дослідники виділяють такі стадії професійного становлення фахівця з іноземних мов, як формування професійних якостей, стадія професіоналізації й майстерності. Болонський процес сприяє більш інтенсивному формуванню професійної самосвідомості, що виражається у перебудові структури складових психологічної готовності, у першу чергу в зміні суб'єктивних ставлень особистості. Є таке твердження, що на першому та другому курсі провідними є пізнавальні мотиви діяльності, а осмислення власне майбутньої професійної діяльності приходить лише на третьому курсі навчання. Але дослідники, які розглядають вправи для навчання

перекладу, вважають, що необхідно координувати практику іноземної мови та практику перекладу з перших днів навчання, оскільки починати навчати перекладу на третьому курсі досить пізно, через те, що залишається менш ніж два роки на власне професійну підготовку. Тому актуальною вважають проблему розробки підручників, які б дозволяли почати підготовку з перекладу з першого курсу навчання, а також проблему поступового збільшення перекладацьких та відповідного зменшення мовних дисциплін.

Варто зазначити, що навчання перекладу не нехтує і важливістю того, що необхідно звертати увагу на володіння перекладачем рідною мовою. По-перше, знання рідної мови допомагає у процесі пояснення матеріалу з оволодіння іноземною мовою. Під час перекладу виникає так звана «міжмова» – теоретичне побудування, яке допомагає визначити етапи розвитку, через які проходить студент. На наступному етапі відбувається переключення кодів, тобто використання обох мов одночасно або поперемінно.

По-друге, перекладач використовує багатство рідної мови, створює власний стиль, що характеризує його майстерність.

Навчання перекладу не повинно також зводитися до опанування кількох мов до рівня досконалого володіння.

Для професійної підготовки перекладачів у межах Болонського процесу необхідно чітко побудувати методiku навчання перекладу. Методика навчання перекладу є частковою методикою, а тому цілком доцільно використовувати загальнометодичні підходи.

Загальною метою курсу навчання перекладу є формування перекладацької компетенції, що включає мовленнєву компетенцію (володіння мовами, що залучені до процесу перекладу), яка набувається переважно сферою відповідного практичного курсу іноземної мови, техніку усного та письмового перекладу, мовний матеріал, фонові знання, знання з теорії перекладу та суміжних дисциплін, навички роботи з довідковими джерелами інформації. При навчанні перекладу необхідно оволодіти

навичками дій та операцій, що потрібні в усному та письмовому перекладі. Слід приділяти увагу навчанню перекладу з різних галузей, використовуючи репрезентативні тексти, які при мінімальномu обсязі допомагають засвоювати максимальну кількість лексичних одиниць. Для розширення фонових знань можуть служити інші предмети, а також індивідуальна робота студента, наприклад під час складання реферату.

До найбільш загального переліку знань, якими має володіти професійний перекладач, належать: знання історії перекладу, його класифікація, перекладацькі стратегії, знання засобів перекладу про принципи перекладу зв'язного тексту та граматичні і стилістичні аспекти перекладу.

Важливо виділити принципи перекладу, серед яких можна назвати загальнодидактичні та додаткові. До загальнодидактичних належать: принцип наочності (зорова, слухова, моторна форма), посиленості (складність), міцності засвоєння (науково обґрунтована система вправ, яка враховує психолінгвістичні механізми перекладу), усвідомлення навчання, науковості (застосування науково обґрунтованих даних про психологічний зміст перекладацької діяльності), принцип активності студентів (моделювання реальних умов перекладу), виховний принцип, принцип індивідуалізації (забезпечення засобами зворотного зв'язку — ключі до вправ).

До додаткових належать: принцип домінуючої ролі вправ, принцип співвіднесення двох мовних та категорійних систем тощо.

Необхідно поєднувати використання методів навчання як викладачем (демонстрація, пояснення, організація самостійного пошуку, контроль), так і студентом (ознайомлення, осмислення, виправлення, самоконтроль).

Щодо засобів навчання перекладу слід назвати підручники, посібники, методичні рекомендації для викладача, аудіо- та відеоматеріали — усе це становить навчально-методичний комплекс. Слід зауважити, що не варто обмежуватися лише підручниками з перекладу, необхідно залучати джерела

з інших дисциплін (порівняльної лексикології та граматики, стилістики тощо).

Одним із важливих складових компонентів методики є система вправ, що повинна розроблятися, враховуючи компоненти структури дій перекладача, до яких належать: 1) сприйняття тексту; 2) внутрішнє мовлення; 3) сегментування мовленнєвого ланцюга; 4) ідентифікація значення; 5) осмислення тексту; 6) сегментування тексту оригіналу для подальших трансформацій; 7) вибір загального механізму перекладу; 8) вибір еквівалентності; 9) створення та оцінка тексту перекладу.

Комплекс вправ з перекладу повинен забезпечити наявність у студента фонових знань, володіння термінологією, доведення до автоматизму перекладацької дії.

Обов'язковим є системне функціонування вправ для навчання перекладу. Вони повинні стимулювати постійне вдосконалення, мати чітку усвідомлену мету тощо.

Важливим є зміст процесу навчання перекладу, що містить набуття навичок та вмій з усіх видів перекладу (у загальній класифікації В. Радчука наведено 29 видів перекладу).

Отже, у зв'язку з глобальними змінами у європейському (зокрема у межах Болонського) процесі надзвичайно важливими стали актуальні проблеми підготовки перекладачів. Серед таких необхідно виділити проблему відсутності достатньої кількості кваліфікованих викладачів, недостатньо розвиненої матеріальної та інформаційної бази навчання. Важливу увагу потрібно приділяти розвитку професійно важливих якостей особистості у межах формування професійної придатності. Актуальною є проблема поетапного введення перекладацьких дисциплін у навчальний процес, розробки відповідних підручників. Значну увагу потрібно звертати на рівень володіння перекладачем власної мови. Необхідно чітко побудувати методику навчання перекладу, з урахуванням комплексного та системного підходів до навчання.